

S Ø K E L Y S på demokratiet

Av Eiliv Skard.

Den 20. september holdt professor Eiliv Skard dette foredrag i Norsk Rikskringkasting i serien «Søkelys på demokratiet». Professor Skard fikk anmodning fra NRK om å delta i serien etter TV's sensurering av maleren Victor Smith og den sterke reaksjon dette skapte.

Det jeg kommer til å si i kveld, er ting som jeg med stigende overbevisning føler at jeg skal og må si.

Demokrati beror på mennesker. Den dristigste gruppe mennesker jeg har møtt, så jeg for noen uker siden: Tre mennesker som talte til en forsamling. Det var en mann fra Kenya som hadde vært leder for Mau-Mau-reisningen, fettherre for de 230.000 krigere som hadde det mål å

utrydde alle hvite menn.

Ved hans side sto en engelsk oberst som hadde hatt kommandoen over den leir hvor denne mann og hans kamerater, den harde kjerne av Mau-Maumenn, hadde sittet innesperret. Og der sto en hvit kvinne, datter av den engelske godseier i Kenya som en natt ble bortført fra sitt hjem og levende begravet på toppen av Mount Kenya som et menneskeoffer til Mau-Maus guder.

Nå talte de sammen disse tre — på **Moralsk Opprustnings verdenskonferanse i Caux**. Til et kontinent i kaos ville de bringe den forsoning og forvandling som hadde ført dem sammen som en kjempende enhet. De visste at en slik befriende forvandling er den eneste vei

ut av hatets og hevnsens onde sirkel

og inn i en framtid med fred, frihet og demokrati. Aldri har det slått meg så sterkt at demokrati koster, demokrati er en moralsk kvalitet. Med beskjemmelse måtte jeg tenke på hvor overfladisk, hvor uforpliktende vi ofte har snakket om demokrati. Her sto vi overfor realiteter. I en verden hvor veldige krefter kjemper om menneskets sjel, kan demokratiet bare kjøpes ved offer, ved forvandling, ved en moralsk opprustning av individer og nasjoner. Mau-Mau-lederen uttrykte det slik: «Det er mer revolusjonært å forvandle mennesker enn å skjære hodet av dem».

I Afrika er det ganske klart at 1960 er valgets år: Stater med i alt 70 millioner mennesker får sin fulle uavhengighet og må velge sin vei. Skal Afrika velge den vei som betegnes av hat og hevsn og gjengjeldelse, med støtte fra den internasjonale kommunisme — en vei som vil gjøre

fred og demokrati hjemløse

på dette kontinent? Afrikas framtid avhenger av hvor sterk den kan vokse seg, den ånd som representeres av de tre som talte fra Afrika. Den ånd lar seg ikke stanse av noen ytre makt. Tvers gjennom alt kaos har Moralsk Opprustnings budskap gått ut to ganger daglig fra Kongos kringkasting.

Slike kjensgjerninger kan ha interesse her i Norge, hvor en mann kan oppleve å bli

bragt til taushet foran mikrofonen

når han uttaler den overbevisning at verden trenger moralsk opprustning.

Når jeg er bedt om å tale om demokrati i Norsk Rikskringkasting, kan jeg vanskelig unngå å spørre hvordan NRK selv stiller seg til demokratiets verdier. Den episode jeg hentyder til, var

en enestående skandale,

et brudd på de enkleste demokratiske prinsipper, men den reiser et enda alvorligere spørsmål: Hvor står vårt lands mest effektive meningsdannende institusjon? — Hva ser den som sin oppgave i en verdenshistorisk krisetid da veldige krefter går til angrep på selve vårt livsgrunnlag? Vi lever midt i den globale idékrig som faktisk er den tredje verdenskrig — har Norsk

Rikskringkasting et klart og forpliktende standpunkt til vårt folks demokratiske, moralske, kristne grunnverdier? Eller har den ikke noe standpunkt? Men en presse eller kringkasting som i dag

ikke vet hva den vil,

den blir et bytte for krefter som meget godt vet hva de vil. — Det gjelder for en institusjon som for en person: Den som ikke står for noesomhelst, vil falle for hvasomhelst.

Sammenhengen mellom demokrati og moral fremgår tydelig av demokratiets historie. Demokrati oppsto i det gamle Athen, her slo demokratiets banner ut for første gang. Dette demokrati fikk en kort blomstring, men lang nok til å gi oss den lærdom at demokrati beror på etisk kvalitet. Og da så demokratiet atter for alvor kom fram i historien, i den engelsk-amerikanske verden på 17—1800-tallet, da var det i organisk forbindelse med en rekke moralske verdier av kristen rot. Fremfor alt hersket der en sterk overbevisning om at hvis mennesket skal fortjene å leve som borger av en fri stat da må det selv være bundet av guddommelige normer. Klart er tanken uttrykt i en setning av William Penn: «Mennesket må la seg lede av Gud, eller det fordømmer seg selv til å bli regjert av tyranner».

Høye etiske idealer lå bak demokratiet's fremmarsj i forrige århundre — Lincolns og Gladstones demokrati. — Hva er grunnen til at demokratiet i dag er på defensiven, truet på livet av en totalitær ideologi som fornekter alle våre høyeste verdier og som har det ene mål å erobre verden?

Der må ha vært en svikt i fundamentene. Vi innbilde oss at demokrati er noe en kan få gratis. Vi glemte at intet samfunn kan bestå og intet folk kan leve uten et felles forpliktende livsgrunnlag — det var den glemte faktor i liberalismens som i velferdsstatens demokrati. — Mennesket har behov for et livsinnhold som engasjerer. Hvis dette behov ikke tilfredsstilles, da oppstår et tomrom hvor alle onde ånder kan rykke inn. — De demokratiske politikere som ikke har annet å tale om enn levestandard, må ikke undres over at demokratiet ofte har liten evne

Stjørdalens Blad

5 OKT 1960

21-01-041

til å begeistre ungdom — samtidig som totalitære ideologier vet å sette millioner på marsj.

Vi snakker ofte som om kommunismen bare var en politisk bevegelse hvis innflytelse vi f. eks. her i Norge kan avlese ved hjelp av stemmetall ved stortingsvalg. Men hva sa nylig lederen av det kommunistiske parti i Canada? «Vi vinner ikke mange nye medlemmer — sa han — men vi går fram fordi kommunistinspirerte synsmåter får mer og mer makt i folket». Kommunismen er vokst ut av

Vestens forræderi

mot sine dyreste verdier — og den utnytter stadig dette forræderi.

«Med ideologisk blinde demokrater kan vi kommunister gjøre hva vi vil» — ble det en gang sagt. Kommunismen kan effektivt infiltrere på alle felter — i det økonomiske, det kulturelle, det kirkelige liv. Med god støtte i presse og kringkasting har man søkt å

knekke nasjonens livsmot,

skape en verdensopinion av frykt, baktale våre forbundsfeller, Amerika, Tyskland, Adenauer, undergrave respek-

ten for det militære forsvar — og undergrave Guds autoritet i folket. —

Når vi tenker på hva for en hjernevask vårt folk har vært og fremdeles er utsatt for, da kan jeg for min del ikke unngå å stille et meget ubehagelig spørsmål: Hvor har vi vært henne, vi akademikere, vi som burde kunne se klart — hvor har vi vært siden vi i alle disse år har latt dette skje?

Diktaturet har forbundsfeller i oss selv, en femtekolonne i vår egen natur — i vår feighet og frykt og trang til å følge gjengens moter og paroler. Her spør det om vår personlighet har forankring i en annen, en høyere, absolutt autoritet.

Hvordan skal demokratiet komme over på offensiven? Demokratiet og demokratene må reformere seg selv — demokratiet kan bare seire ved en forpliktende og dynamisk ideologi som levendegjør for oss det vi tror på, som engasjerer følelse og vilje og som igjen gir den unge generasjon tro og mot på livet. Sant å si — demokratiet skal ikke bevares, det må gjøfdes. Uten en radikal fornyelse har vårt vestlige demokrati i alle fall ikke noen sjanse blant de farvede folkeslag. Da utenriksminister Schuman skrev forordet til den franske utgave av dr. Frank Buchmans taler, sa han: «Demokratiet kan bare reddes ved livskvaliteten hos de menn som taler i dets navn».

Dr. Frank Buchman er den mann som klarer enn noen annen nålevende har analysert krisen og pekt på løsningen — en mann som skulle være selvskreven til Nobels fredspris — han har her sagt det avgjørende ord. Det som trengs, er den beslutning at vi i vårt liv vil godta de ubetingede normer som er dypt forankret i vår samvittighet, og lytte til den stemme som alle dager har talt med myndighet til mennesker om godt og ondt og minnet oss om det liv som vi dypest

sett vet at vi skal leve. Her står vi i samme stilling — hvert eneste menneske.

Og i enhver statsform er mennesket det sentrale problem. En mann som kjenner kommunismen fra innsiden, Hans Bjerkholt, en av grunnleggerne av det norske kommunistparti og medlem i 25 år, intil han fant en høyere ideologi — han har fortalt:

I Krem! var det spørsmål stadig på dagsordenen, hvordan skal vi frembringe den nye mennesketype som kan få systemet til å fungere? Men det samme spørsmål er aktuelt i Washington — hvordan skal det løses? — Diktaturet, som ikke tror på forvandling, men bare regner med makt, har sin egen vei: Den gjenstridige må tvinges eller likvideres, eksemplene går i dag opp i millioner; og tvang og hjernevask, massearrestasjoner og massehennrettelser er de metoder kommunis men har å by på — i Afrika, i Tibet og i Europa! Demokratiet, som bygger på det kristne menneskesyn, kan ikke anvende slike metoder — det må finne en annen vei, og det kan bare være den frivillige forvandlings vei. Her kommer vi tilbake til det vi gikk ut i fra. Hva er i dag storpolitikens grunnproblem? Det er det

hav av hat og bitterhet

som skyller over alle kontinenter, hat mellom individer og nasjoner, klasser og raser, det hat som uten sammenligning er verdenskommunismens mest effektive våpen. Ingen fred er mulig, intet demokrati — uten den forvandling som leger hatet i menneskets sinn. De pekte på et eneste håp, de tre som talte i Caux. Han uttrykte den enkle sannhet, den mann jeg nylig hørte si: Enten forvandler vi mennesker — eller også må kommunismen seire!

Moskva Radio ga i sin tid en interessant karakteristik av Moralsk Opprustning: «Moralsk Opprustning er en verdensomspennende ideologi med brohoder i alle land. Den har nådd sin avsluttende fase med total utbredelse over hele verden». Men så heter det: «Den forgifter tankegangen hos massene — i stedet for den uunngåelige klassekamp setter Moralsk Opprustning inn den evige kamp mellom godt og ondt». Ja, riktigere kan det ikke sies. Kommunismen har skapt sin revolusjon som utnytter hatet. Moralsk Opprustning vil mobilisere mennesker for en revolusjon som overvinner hatet. Er det mulig — kan det skje?

Bare kjensgjerninger kan her overbevise. Jeg er blitt overbevist ved det stadig økende materiale av kjensgjerninger som i de senere år er blitt skapt ved anvendelse av Moralsk Opprustnings prinsipper. Jeg så grubedistriktet Ruhr for 12 år siden på randen av kommunistisk makttovertagelse, og jeg har sett strømmen vendes slik at kommunistenes representasjon i arbeidernes tillitsutvalg i kull og stål

sank fra 72 til 8 prosent.

En lang rekke ledende kommunister hadde funnet en høyere ideologi — et faktum som avspeiler seg i Moskva Radios erklæring: «Moralsk Opprustning har vært i stand til å vinne radikale, revolusjonære sinn». — Eller tenk på Kypros. Da denne nasjon fikk sin uavhengighet, sendte president Makarios republikkens første flagg til dr. Buchman i Caux — det skulle vaie over verdenskonferansen som et tegn på det kypriotiske folks takknemlighet for den åndsmakt som hadde banet vei for det

som en engelsk avis kalte «Miraklet på Kypros». Og hva med Kerala? Den stat i India som ved frie valg hadde plasert seg

bak jernteppet?

Kommunismen ble overvunnet i Kerala — men en fascinerende beretning, fortalt av den gamle hinduleder Padmanabhan, viser hvordan enheten mellom hinduer og kristne, som muliggjorde samarbeidet, ble funnet i Caux. Den ledende kommunistavis i India, Blitz, skrev at Moralsk Opprustning er den største fare for India — d.v.s. for

kommunistenes planer om å vinne India.

Er Norsk Riksringkasting ubekjent med slike nyheter?

Jeg har sett glimt av det arbeide som har skapt et helt nytt forhold mellom de to gamle fiender Tyskland og Frankrike, det gledeligste trekk i etterkrigstidens historie — og jeg har sett hva det har kostet av personlig forvandling hos mennesker på begge sider å rekke hverandre hånden over fortidens redsler. Professor Hans Koch, Adenauers rådgiver i østeuropeiske spørsmål, sa en gang at det Stalin fryktet mest, var en ideologi som kunne forene land som Tyskland og Japan. Det Stalin fryktet, er på vei til å oppfylles. En gruppe tyske grubearbeidere, for en stor del tidligere kommunister, er etter kansler Adenauers oppfordring reist til Japan for å bygge et sant demokrati i dette land, og en gruppe politikere, arbeidere og arbeidsgivere fra Japan er i disse dager i aksjon i Tyskland med det samme mål. Unektelig en ny situasjon! Da

kommunistene i Japan

med veldige pengemidler hadde satt i gang optøyer i Tokio for å øve press mot landets lovlige regjering, da sa statsminister Ulbricht i Øst-Tyskland: Vi må gjøre det samme i Tyskland, vi skal tale japansk med Adenauer! Der tales japansk i Tyskland i dag — men på en annen måte enn den internasjonale kommunisme hadde planlagt.

Konrad Adenauer har uttalt: Uten at Moralsk Opprustnings arbeide fortsettes, kan freden i verden ikke bevares. Moralsk Opprustning vil kalle alle mennesker tilbake til den enkle lojalitet mot de grunnverdier vi lærte på mors kne. Ut fra denne tanke var det at Rajmonan Gandhi, sønn av den store mahatma, nylig uttalte:

«Valget står mellom Moralsk Opprustning og kommunismen».

Krustsjov talte i fjor triumferende om at Eisenhowers barnebarn skal være kommunister. — Svaret kom fra kansler Adenauer: Krustsjovs barnebarn skal være kristne!

Verden vil i alle tilfelle bli dyptgående forandret. Skal vi passivt vente på at den blir omdannet av et politisk tvangssystem? Til dem som overveier en slik mulighet, vil jeg ut fra min dypeste overbevisning si: Der finnes en annen vei! En vei vi alle kan gå.

En fremtredende norsk skolemann ble for en tid siden skarpt angrepet i pressen for en bok han hadde skrevet. Han svarte og sa omtrent følgende: Kritikken har i hovedsak rett. Jeg har tatt feil.

Jeg aner ikke hvilket livssyn som lå bak disse ordene. Men det vet jeg at slike ord styrker redelighetene og dermed demokratiet sak i vårt land. Det er noe forfriskende ved real

Stjørdalens Blad

5 OKT. 1960

Demokratiet

beriget. Den er en utordring — til personer og til institusjoner.

— Apropos Norsk Riksringkasting! Dette folk

trenger en kringkasting som ser stort på sin oppgave,

som skaper ideologisk klarhet — og som gir dette folk og dets ungdom livsmotet tilbake!

Da vil vi bli befridd for den knugende angst. Da vil vi komme på offensiven i idékampen. Det kommunistiske system er en kjempe — på leirfotter. Kommunismen kan aldri gi det mennesket dypest trenger. — Seiren tilhører en idéologi som både tilfredsstiller de dypeste behov og som utløser alle skapende evner. Den vil ikke stanse før den seirer — i Moskva og i Peking, i Washington og i Leopoldville.